

HYRYNSALMI KOPPELONIEMI
 Kivikautisen asuinpaikan koekaivaus
 T.Rostedt 1989

SISÄLLYS

	sivu
ARKISTOTIETOJA	2
1. TUTKIMUKSEN TAUSTAA	3
2. SIJAINTI JA TOPOGRAFIA	3
3. KAIVAUSTEKNIikka	4
4. MAAPERÄ JA LIKAMAAESIINTYMÄT	5
5. LÖYDÖT	6
6. YHTEENVETO	8
7. LUETTELOT	
7.1 Negatiiviluettelo	10
7.2 Diapositiiviluettelo	11
7.3 Koekuoppien pinta/pohjavaaitusluettelo	12
PERUSKARTTAOTE	15
Ote peruskartalta 3443 08 HYRYNSALMI	
1:20 000, Helsinki 1974	
KUVATAULUT	16-18
Kopiot karttaliitteistä sekä valokuvia kaivauksesta	

HYRYNSALMI KOPPELONIEMI

Pk 3443 08 HYRYNSALMI

x = 7179 86, y = 571 34, z = 161-164 m mpy

Kivikautisen asuinpaikan koekaivaus

Museovirasto/esihistorian toimisto

Kaivausjohtaja: HuK Tapani Rostedt

Kaivaus suoritettiin valtion työllisyystyöohjelman turvin, tarkoituksena tutkia Koppeloniemen kivikautisen asuinpaikan laajuutta ja luonnetta. Työ tehtiin koekuoppien ja pintapöydän avulla.

Tutkitun alueen keskivaiheilla havaittiin löytökeskittymä joka osoittaa asuinpaikan sijaintia. Löytöjen perusteella kyseessä olisi kivikauden alkuun ajoittuva itä-länsi-suuntainen asuinpaikka, jonka laajuus on n. 70 m x 30 m. Löytöinä saatiin kvartsi- ja kivilaji-iskoksia, kvartsiesineitä, kiviesineiden katkelmia ja palanutta luuta. Kiinteitä rakenteita tai selviä likamaakerroksia ei havaittu.

Löydöt: KM 25 178:1-180

Ajoitus: Kivikausi

Tutkitun alueen laajuus: 59 m²

Tutkimuskustannukset: Valtion työllisyystyöohjelma 160 000 markkaa (yhdessä Hyrynsalmen Hautalahden kaivausten kanssa)

Tutkimusraportti: R.Rostedt 20.11.1989 museoviraston esihistorian top.ark.

ARKISTOTIETOJA

Kunta: Hyrynsalmi

Kohde: Koppeloniemi, Rn:o 1:39

MJ-rekisteri:

Suomen kiinteät muinaisjäännökset/Hyrynsalmen muinaisjäännökset n:o 16

Sijainti:

Pk 3443 08 HYRYNSALMI

x = 7179 86

y = 571 34

z = 161-164 m mpy

Aikaisemmat tutkimukset:

M.Hurre 1960 (inv.)

M. Perkkio 1979 (kaiv.)

Aikaisemmat löydöt:

KM 15082:34-38 (kvartsiesineitä ja -iskoksia)

KM 20 444 (kvartsi-iskoksia)

KM 20 634:1-387 (asuinpaikkaesineistöä)

Kertomuksen liitteet:

Löydöt KM 25 178:1-80¹⁸⁰

diar. 20.11.1989

Negatiivit 77267-77275

Diapositiivit 19418-19423

Karttaliitteet 1-2

Luettelo negatiiveista ja diapositiiveista ovat kertomuksen lopussa, samoin koekuoppien pinta- ja pohjavaaitusluettelo. Mukana on lisäksi kuvatauluja, joissa on ote peruskartalta, kopiot karttaliitteistä sekä valokuvia kaivaukselta.

1. TUTKIMUKSEN TAUSTAA

Koppelsoniemi sijaitsee Hyrynjärven rannalla, alueella jolta tunnetaan useita kivikautisia asuinpaikkoja (esim. Saha, leirintäalue ja Vonkka). Paikalla suoritettujen kaivausten löytöaineisto osoittaa, että alueella on asuttu kivikaudelta aina rautakauden alkuun saakka.

Koppelsoniemen kivikautisen asuinpaikan löysi Matti Huurre vuoden 1960 inventoinnin yhteydessä. Paikalta löytyi runsaasti kvartsi-iskoksia ja myös joitakin kvartsiesineitä. M.Perkko suoritti alueella arkeologisia kaivauksia vuonna 1979, löytöinä tuli runsaasti kivikautiseen asuinpaikkaan viittaavaa esineistöä (piitä, kvartsia, kiviesineitä, keramiikkaa (esim. Sär I) ym.). Lisäksi paikalta löytyi useita liesipaikkoja, joista saatiin hiilinäytteet radiohiiliajoitusta varten. Niiden tulokset osoittavat, että Koppelsoniemessä on asuttu ainakin kausiluontoisesti ja Suomusjärvikulttuurin ajoista lähtien (ajoitustulokset: 6310 eKr, 1410 eKr, 80 eKr).

Vuonna 1988 valtio myönsi Hyrynsalmelle 5 vuoden työllisyystyörahahan arkeologisia tutkimuksia varten. Koppelsoniemi merkittiin yhdeksi ko. varoilla tutkittavista kohteista uhanalaisen sijaintinsa ja runsaan löytöaineistonsa perusteella.

Koppelsoniemen koekaivaukset suoritettiin allekirjoittaneen johdolla 19.6.-30.6.1989. Piirtäjänä toimi HuK Esa Hintikainen, apunaan tutkimusavustajan fil. yo Iwona Iskierka-Hintikainen. Kaivajina toimi 9 paikallista koululaista ja opiskelijaa sekä lisäksi 3 pitkäaikaistyötöntä valtion velvoitettyöllisyysohjelman puitteissa.

2. SIJAINTI JA TOPOGRAFIA

Koppelsoniemen kivikautinen asuinpaikka sijaitsee Hyrynjärven länsirannalla, Hyrynsalmen kirkolta noin 2,5 kilometriä pohjoisluoteeseen.

Aivan Hyrynjärven rannassa on kapea matala tasanne, josta n. 5

metriä korkea kulunut törmä kohoaa jyrkästi.

Inventoinnissa löytöjä on tullut sekä rannasta että törmän päältä, ilmeisesti osa asuinpaikasta on jo tuhoutunut törmän sortuessa Hyrynjärveen (Hyrynjärvi on tulvasäännöstelyaluetta, sen nopeat korkeusvaihtelut kuluttavat osaltaan rantatörmä voimakkaasti).

Törmän päällä oleva asuinpaikka sijaitsee suhteellisen tasaisella kuivalla hiekkakankaalla, joka kasvaa harvahkoa mäntymetsää. Alueen aluskasvillisuus joutuu kesäaikaan kovalle koetukselle, sillä paikka on suosittu nuorison kokoontumispaikka varsinkin viikonloppuisin. Tutkittavan alueen koillisosassa aluskasvillisuus onkin tuhoutunut lähes kokonaan, joten alueelta saatiin suurin osa pintapoiminnan löydöistä. Myös tutkittavan alueen lounaisosa on osin pahasti tuhoutunut, sillä paikalla sijaitsi toisen maailmansodan aikoihin saksalaisten parakkikylä, jonka perustukset on yhä nähtävissä (kts. yleiskartta alueesta, kartta 1).

3. KAIVAUSTEKNIikka

Kaivaukset aloitettiin paaluttamalla M.Perkon vuonna 1979 kaivamaa aluetta sikäli kun se vielä oli mahdollista. Kun M.Perko lisäksi itse kävi paikan päällä antamassa tarkempia ohjeita, tuli vanha kaivausalue suhteellisen tarkasti paikannettua. Siihen nojautuen vedettiin alueelle peruslinja $x = 110$ kaakkolounas-suuntaisesti ($n+60$ goonia), sekä kohtisuoraan sitä vastaan peruslinjat $y = 260$ ja $y = 300$. Koska peruslinja 110 ei ollut täysin törmän reunan suuntainen, oli tutkittavan alueen lounaisosaan vedettävä uusi peruslinja $x = 115$. Näihin peruslinjoihin nojautuen alueelle tehtiin yhteensä 58 koekuoppaa 5-10 metrin välein.

Koekuoppien koko oli 1 m x 1 m, niiden kohdalta turve ja täytemää poistettiin lapiolla. Tämän jälkeen kaivamista jatkettiin kaivauslastoilla aina täysin puhtaaseen pohjahiekkaan saakka (yleensä noin puoli metriä).

Kaivauksien koordinaatisto noudatti peruslinjojen suuntia kasvaen luoteeseen (x) ja koilliseen (y). Löydöt otettiin talteen ruuduittain metrin tarkkuudella, ruudunnumerot kullekin koekuopalle luettiin kuopan itäkulmasta. Tasoittain löydöt otettiin talteen koekuopista 20 cm:n kerroksissa (0-20 cm ja 20-40 cm luonnollisesta maanpinnasta).

Kaivausten kiintopisteen korkeus (163,88 m mpy) saatiin valtakunnallisesta kiintopisteestä jonka korkeuden (161,89 m mpy) maanmittaushallitus on tarkastanut vuonna 1974, ja joka sijaitsi noin kilometrin verran kaivauspaikasta länteen.

Alueesta piirrettiin yleiskartta mittakaavaan 1:500, perustuen E.Hintikaisen ja I.Iskierka-Hintikaisen paikan päällä tekemiin mittauksiin. Samaa karttaa pohjana käyttäen piirrettiin myös koekuoppien löytökartta mittakaavaan 1:500.

Tutkimusten jälkeen kaikki koekuopat peitettiin ja suurin osa kaivauspaaluista poistettiin. Mahdollisia jatkotutkimuksia silmälläpitäen osa paaluista kuitenkin lyötiin syvemmälle maahan ja jätettiin maastoon (maastoon jätetyt paalut on merkitty yleiskarttaan, kartta 1).

4. MAAPERÄ JA LIKAMAAESIINTYMÄT

Koppelsoniemen asuinpaikka sijaitsee kuivalla mäntykankaalla. Maaperä on hienoa hiekkaa, jossa ei normaalisti esiinny isompia kiviä lainkaan. Hiekka on väriltään vaaleaa ja enimmäkseen puhdasta.

Saksalaisten toisen maailmansodan aikoihin alueelle rakentama parakkikylä tuhosi osittain muinaisjäännöstä, lähinnä sen länsiosia. Parakkien perustusten kohdalta asuinpaikka on täysin tuhoutunut, niiden kohdalta kaivettu hiekka on levitetty maastoa tasoittamaan talojen edustalle. Tämä näkyy varsinkin linjoilla $y = 260-280$, joissa koekuoppien profiileissa näkyy usein 5-40 cm paksu täytemaakerros (ks. esim. valokuva 77273). Täytemaan jälkeen on havaittavissa alkuperäinen turvekerros tummana hiilensekaisena kerroksena (paksuus noin 5 cm), sen

alapuolella on normaalit maakerrostumat.

Turvekerros on koko tutkittavalla alueella hyvin ohut (yleensä alle 5 cm), alueen koillisosassa sitä ei paikoitellen havaittu lainkaan. Huuhtoutumiskerroksen paksuus on 5-15 cm, jonka jälkeen on yleensä normaali rikastumiskerros (paksuus 20-30 cm). Rikastumiskerros muuttui vähitellen puhtaaksi pohjahiekaksi 30-50 cm:n syvyydessä luonnollisesta maanpinnasta mitattuna. Likamaakerroksia ei alueelta havaittu lainkaan lukuunottamatta koekuoppia 28 ja 30, joissa oli heikko punertavan hiekan kerros (paksuus 1-3 cm) rikastumiskerroksen yläosassa.

Koekuopissa 52 ja 54 ei havaittu lainkaan eri maakerrostumia, ilmeisesti sortuva ja kuluva törmä estää niiden muodostumisen törmän rinteessä.

5. LÖYDÖT

Löytöinä Koppelsoniemen kaivauksilta tuli lähinnä kvartsi-iskoksia ja -esineitä sekä palanutta luuta. Selvimät löytökeskittymät koekuopittain saatiin tutkittavan alueen keskiosista, lähinnä linjoilta $y = 240-280$. Alueella sijaitseva parakin perusta on osin tuhonnut lupaavimmalta vaikuttavaa löytöaluetta, mutta ilmeisesti sen kaakkois- ja luoteispuolella muinaisjäännös jatkuisi koskemattomana 10-30 metriä.

Löytöjä tuli yleensä eniten ensimmäistä 20 cm:n kerrosta kaivettaessa, joistakin koekuopista tosin tuli löytöjä syvemmältäkin (kuopat 6, 10, 11, 15, 25, 26, 28 ja 31). Palanutta luuta tuli yleensä niukasti, selvempiä luukeskittymiä oli havaittavissa vain koekuopissa 10, 11 ja 15 löytökeskittymät olivat lähinnä toisiaan vastaan olevissa profiileissa, joten ilmeisesti kyse on tulosisijasta joka sijaitsee näiden kolmen koekuopan välisellä alueella.

Kvartsi-iskoksia tuli eniten kaivausalueen keskiosista, linjoilta $y = 240-280$. Sen lisäksi runsaslöytöisiä koekuoppia oli linjoilla $y = 300$ (kuopat 40 ja 42) sekä $y = 330$ (kuoppa 47). Kvartsi-iskosten levinnästä koekuopittain tehtiin löytökartta

joka parhaiten esittää asuinpaikan laajuutta nyt tehtyjen tutkimusten perusteella oletettuna (ks. löytökartta, kartta 2).

Alueella suoritettiin myös pintapoimintaa, jossa kaikki näkyvä kvartsi- ym. aines kerättiin talteen kahden metrin tarkkuudella. Vaikka tuloksiin onkin syytä suhtautua varoen, antavat ne summittaisia viitteitä asuinpaikan laajuudesta. Pintapoiminta suoritettiin lähinnä tutkittavan alueen koillisosassa, jossa turpeen puuttuminen helpotti työtä.

Pintapoiminnan löydöt painottuivat vahvasti linja x = 105 molemmin puolin tihentyen jonkin verran lounaaseen mentäessä. Tämä täsmäisi hyvin M.Perkon vuoden 1979 kaivaustulosten kanssa, niiden perusteellahan mm. asuinpaikan itäreuna jäi tutkimatta pisteestä 111/316 (Perkolla pisteestä H 22) itäänpäin.

Pintapoiminnan löydöt olivat pääasiassa kvartsi-iskoksia, ilmeisesti esineet on kerätty pois sekä paikallisten asukkaiden että paikalle tehtyjen tarkastusmatkojen yhteydessä.

Hyrnsalmen Koppelsoniemen löydöt 1989:

KOEKUOPISTA

Kvartsi-iskoksia	695 kpl (1154 g)
Kvartsiytimiä	-
Kvartsiesineitä	30 kpl
Kivilajiesineitä/katkelmia	2 kpl
Kivilaji-iskoksia	5 kpl
Palanutta luuta	17,2 g

PINTAPOIMINTANA

Kvartsi-iskoksia	424 kpl (640,5 g)
Kvartsiytimiä	1 kpl
Kvartsiesineitä	13 kpl
Kivilajiesineitä/katkelmia	-
Kivilaji-iskoksia	-
Palanutta luuta	130,4 g (lähinnä koekuopien täyteasta)

6. YHTEENVETO

Hyrnsalmen Koppeloniemellä kaivettiin valtion työllisyystyövarojen turvin vuonna 1989 noin 58 m², kun tutkittavan alueen laajuus oli 200 m x 40 m. Työ tehtiin koekuoppien avulla, joi- ta alueelle kaivettiin yhteensä 58 kpl.

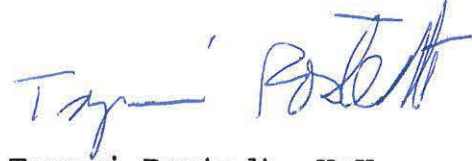
Pääosa löydöistä tuli tutkittavan alueen keskiosista, linjojen $y = 240$ ja $y = 280$ väliltä. Hajanaisia löytökeskittymiä ha- vaittiin myös koekuopista 42 ja 47, niiden ympärille olisi eh- kä aiheellista tehdä pienimuotoisia tasokaivauksia. Parhaita tutkimustuloksia voisi kuitenkin odottaa koekuoppien 9-30 vä- liltä alueelta, jossa asuinpaikka tuntuisi sijaitsevan lä- hinnä itä-länsisuuntaisesti noin 70 m x 30 m suuruisella alueella. Asuinpaikan tarkka raja- us pohjoiseen ja luoteeseen jäi tutkimusten perusteella vielä hieman arvailujen varaan, asia olisi hyvä varmistaa esim. muutamien koekuoppien avulla.

M.Perkon vuonna 1979 suorittamien kaivausten perusteella Koppelsoniemi olisi ollut ainakin kausittaisesti asuttu Suomusjär- vikulttuurin ajoista aina rautakaudelle saakka, pääpainon ol- lessa ilmeisesti kivikautisella asutuksella. Nyt suoritettujen koekaivausten perusteella ei tarkempaa ajoitusta voitu tehdä, sillä löydetty esineistö (kvartsiesineet ja -iskokset, palanut luu ym.) oli käytössä koko kivikauden ja vielä pitkälle metal- likaudellakin. Koska keramiikkaa ei kuitenkaan löytynyt lain- kaan, kyseessä saattaisi olla jopa Suomusjärvikulttuurin ai- kainen asuinvaihe. Selviä likamaakerroksia ei havaittu, joten ilmeisesti kyseessä on ollut kausittainen asuminen alueella.

Koppeloniemeen rakennetun saksalaisten parakkikylän perustus- työt ovat osin tuhonnettu muinajäännöstä, mutta suuri osa asuinpaikasta vaikuttaisi edelleenkin koskemattomalta. M.Perko tutki vuonna 1979 asuinpaikan itäosia, sen länsiosien jää- dessä koskemattomiksi. Tutkimatta jäänyt asuinpaikan osa on suhteellisen hyvin suojassa kulumiselta täyttemään ja/tai tur- vekerroksen alla, eikä välitöntä tuhoutumisvaaraa tällä het- kellä ole. Jatkotutkimukset paikalla ovat edelleenkin tarpeen, jotta asuinpaikan luonne ja ajoitus saataisiin paremmin tar-

kennetuiksi.

Helsingissä 28.12.1989

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Tapani Rostedt'. The signature is stylized with a long horizontal stroke for the first name and a more complex, looped structure for the last name.

Tapani Rostedt, HuK

7. LUETTELOT

7.1 Negatiiviluettelo

f.

77267-

- 77271 Panoraama. Yleiskuva kaivausalueesta. Pohjoisesta.
- 77272 Työkuva. Koekuoppia kaivetaan linjalla $x = 125$. Koillisesta.
- 77273 Koekuoppa 25; Täytemaata noin 25 cm, jonka jälkeen luonnolliset maakerrostumat. Koillisesta.
- 77274 Esimerkki koekuopasta (kuoppa 8). Kaakosta.
- 77275 Yhteiskuva kaivaustyöryhmästä. Vasemmalta oikealle: Esa Hintikainen, Iwona Iskierka-Hintikainen, Ari Kemppainen, Antti Juntunen, Harri Heikkinen, Jouni Tolonen, Asko Toivonen, Pirjo Kemppainen, Kaisu Komukainen, Esko Piippo, Riitta Kemppainen, Anne-Katri Kemppainen, Tiina Moilanen, Tiina Juntunen.

7.2 Diapositiiviluettelo

nro

- 19418 Työkuva. Koekuoppia kaivetaan linjalla $x = 120$. Koillisesta.
- 19419 Työkuva. Koekuoppia kaivetaan linjalla $x = 125$. Koillisesta.
- 19420 Työkuva. Koekuoppaa 45 kaivetaan. Lännestä.
- 19421 Työkuva. Koekuoppaa 2 kaivetaan. Lounaasta.
- 19422 Koekuoppa 25; täyttemaata luonnollisen maanpinnan päällä noin 25 cm. Idästä.
- 19423 Esimerkki koekuopasta (kuoppa 8). Kaakosta.

7.3. Koekuoppien pinta/pohjavaaaitusluettelo

Pinnan ja pohjan korkeus m mpy.
Koekuoppien numeron mukaan järjestettynä.

X	Y	nro	korkeus m mpy	löytöjä = x
11500	20000	1	163.82	
		1	163.23	
	21000	2	163.78	
		2	163.19	
12000	22000	3	163.67	
		3	163.31	
	4	4	163.75	
		4	163.22	
12500		5	163.63	
		5	163.17	
11500	23000	6	163.48	
		6	163.03	x
12000		7	163.69	
		7	163.21	x
11500	24000	8	163.19	
		8	162.78	
	9	9	163.60	
		9	163.22	x
12500		10	163.64	
		10	163.18	x
12900		11	163.54	
		11	163.19	x
13500		12	163.40	
		12	163.06	x
11500	25000	13	162.92	
		13	162.41	
12000		14	163.45	
		14	163.07	x
12500		15	163.66	
		15	163.21	x
13000		16	163.61	
		16	163.21	x
13500		17	163.51	
		17	163.11	x
11000	26000	18	162.22	
		18	161.75	
11500		19	162.82	
		19	162.28	

12000		20	163.31	
		20	162.85	x
12500		21	163.52	
		21	163.01	x
13000		22	163.53	
		22	163.04	x
13500		23	163.52	
		23	163.10	x
14000		24	163.45	
		24	163.07	x
11000	27000	25	162.56	
		25	161.84	x
11500		26	162.91	
		26	162.40	x
13500		27	163.75	
		27	163.11	
11000	27500	28	162.28	
		28	161.82	x
11500		29	162.73	
		29	162.28	x
10500	28000	30	161.73	
		30	161.40	x
11500		31	162.61	
		31	162.06	x
12000		32	163.13	
		32	162.77	x
12500		33	163.45	
		33	162.98	x
13400		34	163.40	
		34	162.99	x
11400	29000	35	162.41	
		35	162.00	x
12000		36	162.89	
		36	162.43	
12500		37	163.37	
		37	162.81	x
11500	29500	38	162.62	
		38	162.20	
12000		39	161.82	
		39	161.41	x
10400	30000	40	161.92	
		40	161.73	x
11500		41	162.62	
		41	162.17	x
12000		42	162.76	
		42	162.26	x

12500		43	163.07	
		43	162.73	x
10600	31000	44	162.18	
		44	161.46	x
12000		45	162.81	
		45	162.38	x
10500	32000	46	162.07	
		46	161.45	x
10600	33000	47	162.49	
		47	161.86	x
11000	34000	48	163.25	
		48	162.85	
12000		49	163.14	
		49	162.59	x
11000	35000	50	163.26	
		50	162.61	
12000		51	163.29	
		51	162.96	
11000	36000	52	161.88	
		52	161.61	
12000		53	163.24	
		53	162.78	
11000	37000	54	159.72	
		54	159.28	
10500	38000	55	160.21	
		55	159.73	x
11000		56	158.84	
		56	158.32	
11500		57	161.53	
		57	160.92	
11000	39500	58	160.19	
		58	159.82	

HYRYNSALMI 16 KOPPELONIEMI 1989

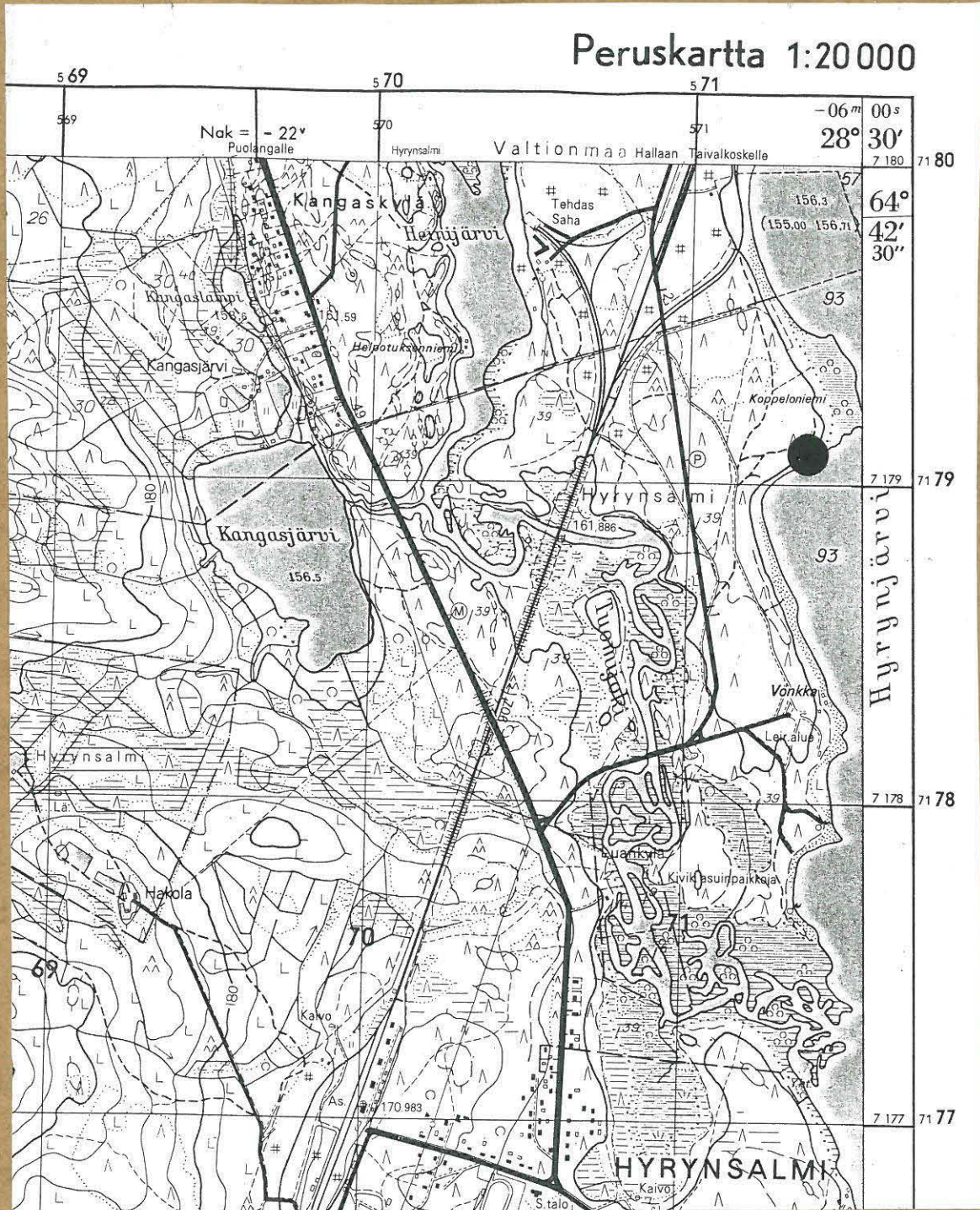
Ote peruskartalta 3443 08 HYRYNSALMI

● = Kaivauspaikka

x = 7179 86

y = 571 34

z = 162-163 m. mpy.

Helsinki 1974

HYRYNSALMI 16 KOPPELONIEMI

T. ROSTEDT 1989

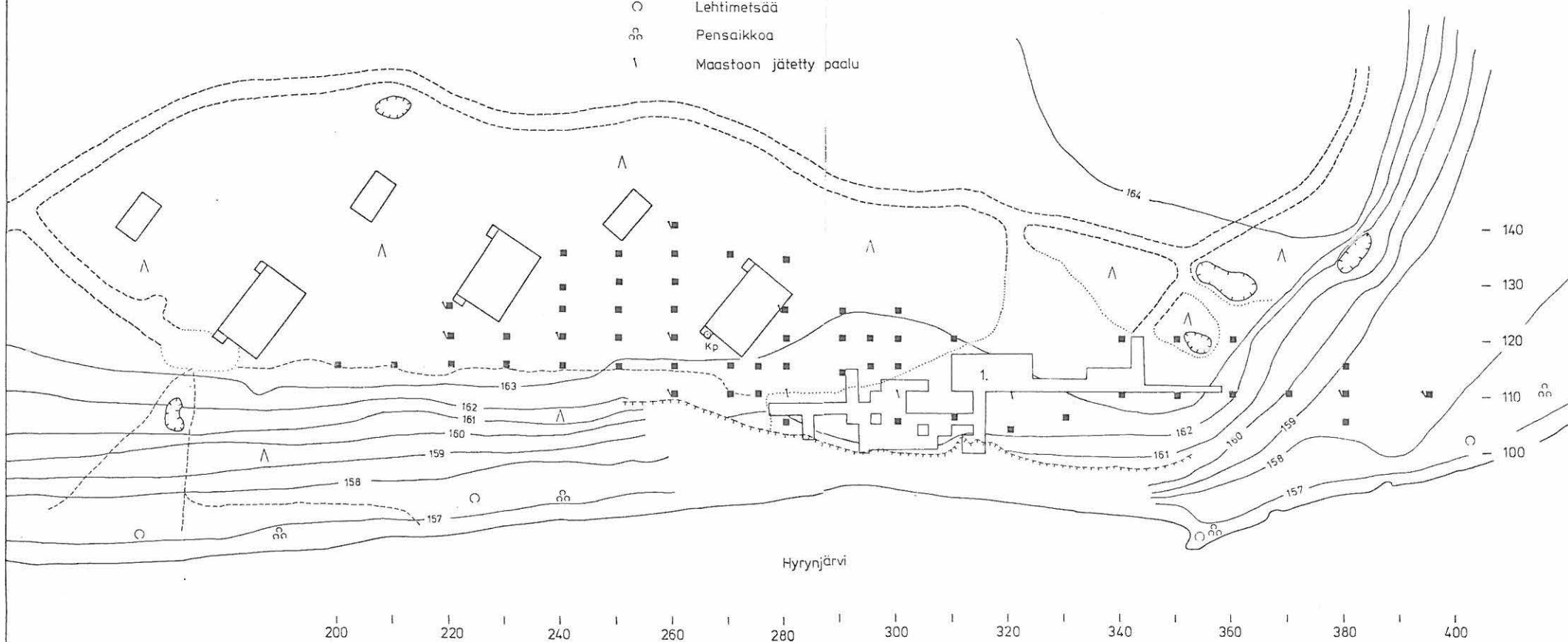
Yleiskartta

Pienennös

Piirt. E. Hintikainen ja I. Iskierka-Hintikainen

 20 m

- Koekuoppa
- 1. Kaivausalue -79
- Rakennuksen pohja
- Kiintopiste
- Kuoppa
- Tie
- - - Polku
- ~ Sortuva rantatörmä
- ~ Metsän raja
- ^ Mäntymetsää
- Lehtimetsää
- ⊖ Pensaikkoo
- ∨ Maastoon jätetty paalu

HYRYNSALMI 16 KOPPELONIEMI

T. ROSTEDT 1989

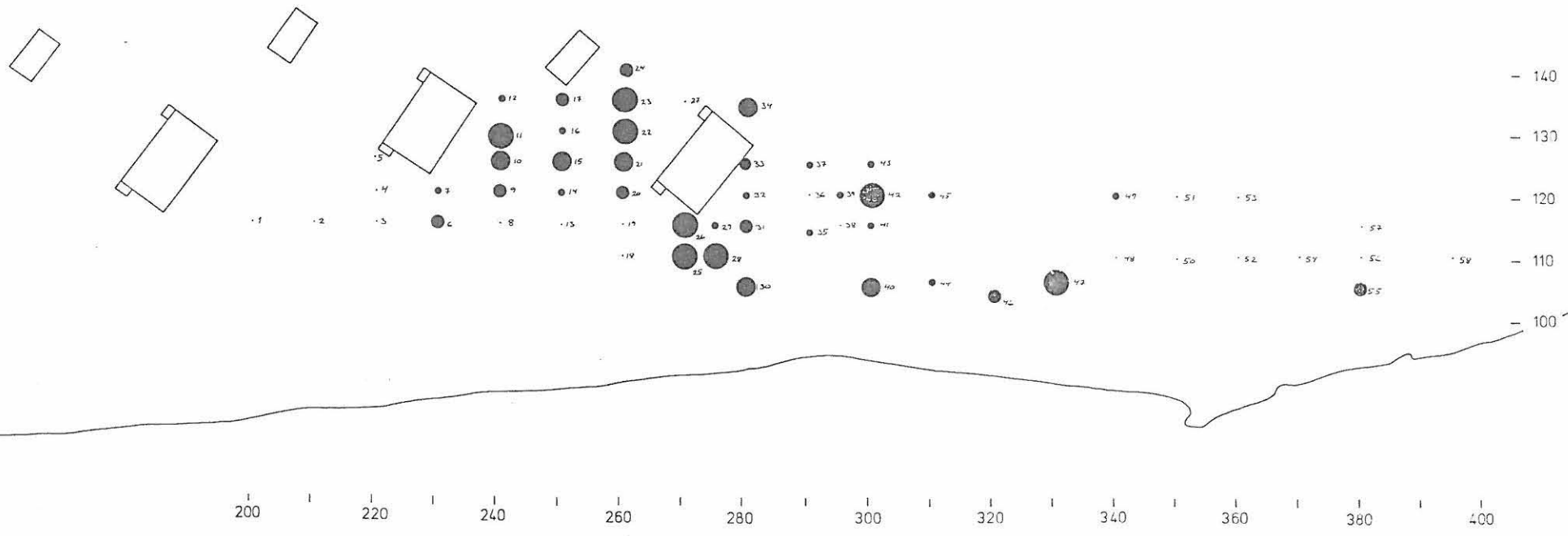
Löytökartta

Pienennös

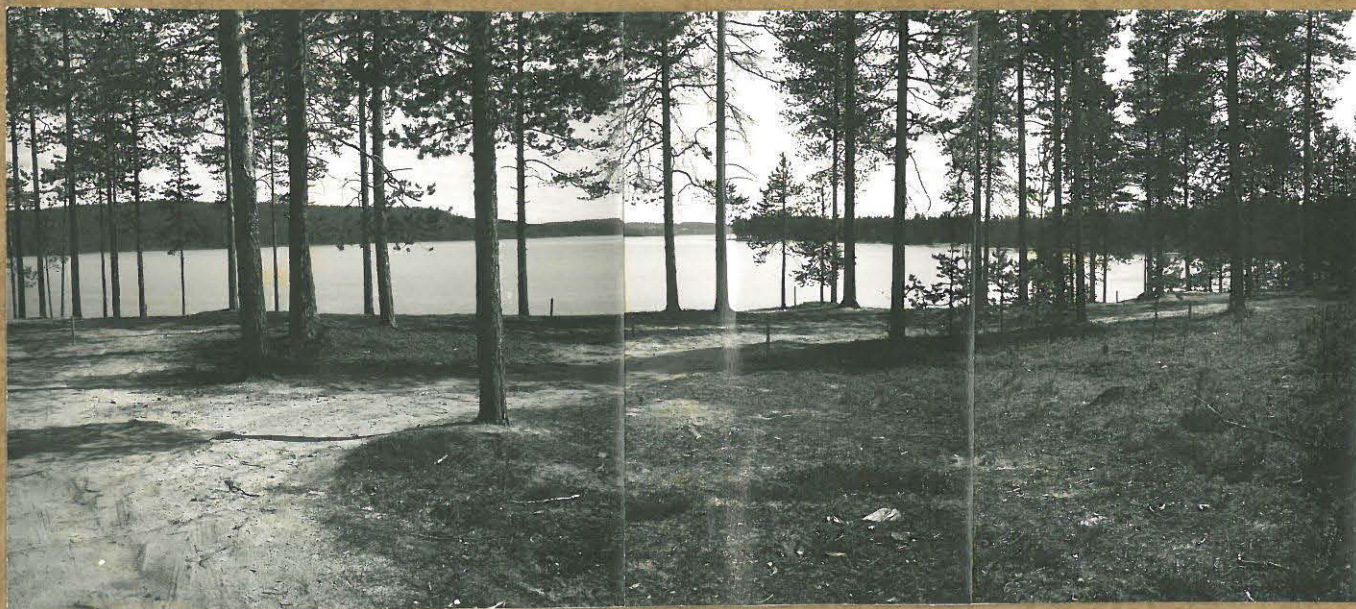

Kvartsi-iskosten määrä koekuoppittain

- 1-5 kpl
- 6-15 kpl
- 16-29 kpl
- 30≥

HYRYNSALMI 16 KOPPELONIEMI 1989

f. 77269-77271. Panoraama (osa). Yleiskuva kaivausalueesta. Pohjoisesta.

f. 77272 Työkuva. Koekuoppia kaivetaan linjalla x=125. Koillisesta.

f. 77273 Koekuoppa 25; täyttemaata n. 25 cm, jonka jälkeen luonnolliset maakerrostumat. Koillisesta.